

طرح درس دوره‌ای درس سلامت در حوادث و بلایا | ۱ واحد نظری | ۱۷ ساعت در ۱۶ جلسه

دانشکده: بهداشت گروه آموزشی: MPH مقطع و رشته: کارشناسی ارشد بهداشت عمومی (MPH)

نام درس: سلامت در حوادث و بلایا کد درس: ۱۴ تعداد واحد: ۱ نوع واحد: نظری پیش‌نیاز یا همزمان: اصول اپیدمیولوژی و روش تحقیق ۲

زمان برگزاری کلاس و مکان برگزاری: سه شنبه ۱۵ تا ۱۷

تعداد دانشجویان: ۱۰ نفر مسئول درس: دکتر محسن دولتی مدرس: فرشته طاهری

شرح درس: این درس پیامدهای سلامت حوادث و بلایا، ارزیابی خطر و آسیب‌پذیری، ساختار و وظایف نظام سلامت در کاهش خطر، آمادگی، پاسخ و بازیابی را بررسی می‌کند. مباحث کاربردی شامل مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت، مشارکت جامعه، سلامت روانی اجتماعی، ارتباطات خطر، بهداشت محیط، بیماری‌ها، تغذیه و اصول بشردوستانه است.

برنامه زمانی: جلسه اول ۱۲۰ دقیقه و جلسات دوم تا شانزدهم هر کدام ۶۰ دقیقه؛ جمع ۱۰۲۰ دقیقه، معادل ۱۷ ساعت نظری.

ارزشیابی مطابق سرفصل رسمی: مشارکت و کار کلاسی ۲۰٪، امتحان کتبی ۳۰٪ و پروژه ۵۰٪.

هدف کلی: فراگیر پیامدهای سلامت حوادث و بلایا را بشناسد و بتواند با استفاده از مفاهیم خطر و تاب‌آوری، وظایف نظام سلامت و مداخلات بهداشت عمومی را در مراحل کاهش خطر، آمادگی، پاسخ و بازیابی برای یک موقعیت واقعی یا فرضی تحلیل و برنامه‌ریزی کند.

مبنای محتوا: برنامه آموزشی دوره عالی بهداشت عمومی (MPH)، درس «سلامت در حوادث و بلایا»، کد ۱۴، صفحات ۴۲ تا ۴۵ سند (صفحات ۴۹ تا ۵۲ PDF).

اهداف رفتاری جلسه ۱: کلیات، مفاهیم و چرخه مدیریت خطر (۱۲۰ دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- اهمیت سلامت در حوادث و بلایا را با یک مثال از خدمات اولیه ذکر کند.
- مفاهیم مخاطره، مواجهه، آسیب‌پذیری، ظرفیت و تاب‌آوری را فهرست کند.
- مراحل چرخه مدیریت خطر بلایا و نقش سلامت در هر مرحله را توضیح دهد.
- در سناریوی سیل، مخاطره و پیامدهای مستقیم و غیرمستقیم سلامت را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۱ مدت زمان (دقیقه)
پرسش شفاهی درباره مفاهیم	گفت‌وگوی هدایت‌شده و پرسش آغازین	اهمیت جهانی بلایا؛ مفاهیم پایه و تقسیم‌بندی‌های رایج	اهمیت و تعاریف	۳۰
طبقه‌بندی اقدامات در چرخه	ارائه کوتاه و مثال مرکز بهداشت	کاهش خطر، آمادگی، پاسخ و بازیابی؛ اثر بر خدمات سلامت	چرخه مدیریت خطر	۴۵
برگه تحلیل سناریو	کار گروهی و بحث موردی	مواجهه، آسیب‌پذیری ظرفیت و تداوم خدمات ضروری	تحلیل سناریوی سیل	۴۵

اهداف رفتاری جلسه 2: مخاطرات شایع و آثار سلامت (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- منابع داده و پایگاه‌های مرتبط با بلایا را نام ببرد.
- مخاطرات شایع ایران و جهان را فهرست کند.
- آثار مستقیم و غیرمستقیم مخاطرات بر سلامت جمعیت را توضیح دهد.
- نیازهای سلامت دو منطقه با الگوی مواجهه متفاوت را مقایسه کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۲ مدت زمان (دقیقه)
پرسش کوتاه درباره منبع داده	ارائه و مشاهده نمونه داده	پایگاه داده بلایا و معیار ثبت؛ محدودیت داده‌ها	داده‌ها و شاخص‌ها	۱۵
نام‌بردن مخاطرات محل خدمت	بحث با نقشه و مثال ایرانی	وضعیت جهان، منطقه و ایران؛ مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت	الگوی مخاطرات	۲۰
مقایسه دو جمعیت در معرض	تحلیل موردی در گروه	مرگ و آسیب، بیماری اختلال خدمت و پیامد دیررس	آثار سلامت	۲۵

اهداف رفتاری جلسه 3: قوانین، سیاست‌ها و ساختار مدیریت (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- قانون و ساختارهای اصلی مدیریت حوادث در کشور را شناسایی کند.
- سطوح ملی، استانی، شهرستانی و ساختار نظام سلامت را فهرست کند.
- مسیر گزارش‌دهی و درخواست پشتیبانی را توضیح دهد.
- در یک سناریوی شهرستانی، نقش واحدهای بهداشت را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

جلسه ۳ مدت زمان (دقیقه)	موضوع درس	رئوس مطالب	شیوه‌ی تدریس	ارزشیابی
۱۵	چارچوب حکمرانی	قوانین و سیاست‌های کلان مرتبط؛ جایگاه نظام سلامت	ارائه همراه با متن مصوب	پرسش درباره مرجع هماهنگی
۲۰	سطوح و نقش‌ها	کشور، استان، شهرستان؛ دانشگاه، شبکه و مرکز بهداشت	نقشه نقش‌ها و گفت‌وگو	تکمیل نقشه بازیگران
۲۵	گردش اطلاعات	گزارش وضعیت، درخواست منابع و هماهنگی بین‌بخشی	تمرین سناریوی محلی	بررسی مسیر گزارش گروه‌ها

اهداف رفتاری جلسه 4: ارزیابی خطر و آسیب‌پذیری (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- اجزای ارزیابی خطر را نام ببرد.
- ابزارها و داده‌های لازم برای ارزیابی جامعه و مراکز سلامت را فهرست کند.
- تفاوت ارزیابی خطر بیمارستان و مرکز بهداشت را توضیح دهد.
- برای یک مرکز، مخاطره، آسیب‌پذیری و ظرفیت را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

جلسه 4 مدت زمان (دقیقه)	موضوع درس	رئوس مطالب	شیوه‌ی تدریس	ارزشیابی
۱۵	منطق ارزیابی	مخاطره، مواجهه آسیب‌پذیری و ظرفیت؛ مراحل ارزیابی	ارائه مفهومی	پرسش تفکیک اجزا
۲۰	ابزار و سطح تحلیل	ابزار جامعه، بیمارستان و مرکز بهداشت؛ داده و عدم قطعیت	مقایسه نمونه ابزار	تکمیل فهرست داده
۲۵	کاربرد محلی	ماتریس ساده خطر برای یک مرکز بهداشت	تمرین گروهی	بازخورد به ماتریس گروه

اهداف رفتاری جلسه 5: وظایف نظام سلامت و برنامه عملیات اضطراری (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- اجزای اصلی برنامه عملیات اضطراری سلامت را ذکر کند.
- وظایف مدیریتی، تخصصی و آمادگی را فهرست کند.
- رابطه ساختار فرماندهی، منابع و تداوم خدمت را توضیح دهد.
- کاستی‌های یک برنامه آمادگی مرکز بهداشت را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

جلسه 5 مدت زمان (دقیقه)	موضوع درس	رئوس مطالب	شیوه‌ی تدریس	ارزشیابی
۱۵	برنامه عملیات اضطراری	هدف، نقش‌ها، فعال‌سازی ارتباط و بازیابی برنامه	ارائه و مرور نمونه	پرسش درباره اجزای برنامه
۲۰	وظایف در مراحل	مدیریت، پاسخ تخصصی و آمادگی در سطوح سلامت	بحث نقش‌ها	تطبیق وظیفه با سطح
۲۵	بررسی برنامه مرکز	جانشین مسئول، منابع زنجیره سرد و ارجاع جایگزین	نقد نمونه برنامه	فهرست کاستی و اصلاح

به نام خداوند جان آفرین

دانشگاه علوم پزشکی ایران
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی
واحد برنامه‌ریزی آموزشی
طرح درس (Lesson Plan)

اهداف رفتاری جلسه 6: کاهش خطر و تاب‌آوری نظام سلامت (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- نمونه‌های پیشگیری سازه‌ای و غیرسازه‌ای را ذکر کند.
- ظرفیت‌های آمادگی و تاب‌آوری خدمات سلامت را فهرست کند.
- نقش پایش، پیش‌بینی، هشدار و تمرین را توضیح دهد.
- اقدامات کاهش خطر یک مرکز را بر پایه امکان اجرا اولویت‌بندی کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۶ مدت زمان (دقیقه)
تفکیک نوع اقدام	ارائه با نمونه مراکز	اقدام سازه‌ای و غیرسازه‌ای؛ تداوم خدمت	پیشگیری و تاب‌آوری	۱۵
طرح یک تمرین قابل اجرا	بحث نمونه هشدار	پایش، پیش‌بینی، هشدار تمرین و افزایش ظرفیت	هشدار و آمادگی	۲۰
استدلال کتبی اولویت‌ها	تمرین اولویت‌بندی	برق و ارتباط جایگزین کارکنان و خدمات ضروری	اولویت مرکز	۲۵

اهداف رفتاری جلسه 7: هماهنگی پاسخ و فرماندهی عملیات (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- کارکردهای مرکز هماهنگی و سامانه فرماندهی را نام ببرد.
- نقش‌های اصلی در پاسخ سلامت را فهرست کند.
- چگونگی تجمیع اطلاعات و تخصیص منابع را توضیح دهد.
- ابهام نقش‌ها در یک سناریوی پاسخ را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۷ مدت زمان (دقیقه)
پرسش درباره کارکردها	ارائه کوتاه	مرکز هماهنگی، اهداف پاسخ و تصویر مشترک وضعیت	ساختار هماهنگی	۱۵
تطبیق نقش با اقدام	نقشه سازمانی ساده	سامانه فرماندهی، نقش‌ها و ارتباط با سطوح محلی	فرماندهی عملیات	۲۰
چک‌لیست شفافیت مسئولیت	تمرین نقش‌آفرینی	گزارش اولیه، درخواست منبع و بازبینی تصمیم	شبیه‌سازی پاسخ	۲۵

اهداف رفتاری جلسه 8: بازیابی و حمایت پس از حادثه (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می رود:

- انواع بازیابی و بازسازی را ذکر کند.
- نیازهای کارکنان، مردم و خدمات آسیب دیده را فهرست کند.
- تفاوت بازگرداندن خدمت و بهبود پایدار آن را توضیح دهد.
- برای خدمات مختل شده، گام های بازیابی را تحلیل کند.

جدول زمان بندی ارائه ی مطالب

ارزشیابی	شیوه ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه 8 مدت زمان (دقیقه)
نام بردن انواع بازیابی	ارائه و پرسش	اهمیت بازیابی، بازتوانی و بازسازی	مبانی بازیابی	۱۵
شناسایی نیازهای پیگیری	بحث موردی	حمایت کارکنان، بازتوانی روانی و اجتماعی	سلامت روان و اجتماع	۲۰
بازخورد بر شاخص ها	طراحی برنامه گروهی	اولویت خدمت، شاخص بازگشت و درس آموخته ها	برنامه بازگشت خدمت	۲۵

به نام خداوند جان آفرین

دانشگاه علوم پزشکی ایران
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی
واحد برنامه‌ریزی آموزشی
طرح درس (Lesson Plan)

اهداف رفتاری جلسه 9: مخاطرات طبیعی شایع در ایران (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- مخاطرات طبیعی اصلی کشور را نام ببرد.
- پیامدهای سلامت زلزله، سیل و تغییر اقلیم را فهرست کند.
- درس‌آموخته‌های نظام سلامت از رویدادهای ایران را توضیح دهد.
- تفاوت نیازهای بهداشتی سیل و زلزله را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

جلسه 9 مدت زمان (دقیقه)	موضوع درس	رئوس مطالب	شیوه‌ی تدریس	ارزشیابی
۱۵	زمین‌لرزه	آثار سلامت و اختلال خدمات در زلزله	روایت موردی ایرانی	پرسش درباره اولویت اولیه
۲۰	سیل	آب سالم، بیماری، دسترسی و درس‌آموخته‌ها	بحث موردی	فهرست نیازهای مرکز
۲۵	تغییر اقلیم	مخاطرات اقلیمی و سازگاری نظام سلامت	کار گروهی تطبیقی	مقایسه سیل و زلزله

اهداف رفتاری جلسه 10: مخاطرات انسان‌ساخت و تجمعات انبوه (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- نمونه‌های مخاطرات انسان‌ساخت شایع را ذکر کند.
- نیازهای سلامت در حمل‌ونقل، انفجار، آتش‌سوزی و تجمع انبوه را فهرست کند.
- مسیر هماهنگی سلامت و دستگاه‌های مسئول را توضیح دهد.
- برای یک تجمع انبوه یا حادثه صنعتی، سناریوی پاسخ را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه مدت زمان (دقیقه)
پرسش درباره اولویت‌ها	ارائه با سناریو	آثار سلامت و هماهنگی اولیه	حمل‌ونقل و انفجار	۱۵
فهرست اقدامات سلامت	بحث موردی	مواجهه‌ها، ارجاع و مدیریت پیامدها	آتش‌سوزی	۲۰
چک‌لیست خطر و پاسخ	تحلیل سناریوی گروهی	تراکم، مراقبت، ارتباط و ساختار مدیریت	تجمعات انبوه	۲۵

به نام خداوند جان آفرین

دانشگاه علوم پزشکی ایران
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی
واحد برنامه‌ریزی آموزشی
طرح درس (Lesson Plan)

اهداف رفتاری جلسه ۱۱: رویکرد مردم‌محور و مشارکت جامعه (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- اصول مدیریت مردم‌محور بلایا را نام ببرد.
- ظرفیت‌های جامعه و گروه‌های دارای مانع دسترسی را فهرست کند.
- مزایا و محدودیت‌های مشارکت مردم را توضیح دهد.
- مداخله‌ای با مشارکت محله برای کاهش خطر طراحی کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

جلسه ۱۱ مدت زمان (دقیقه)	موضوع درس	رئوس مطالب	شیوه‌ی تدریس	ارزشیابی
۱۵	مبانی مردم‌محور	رویکردهای رایج، مشارکت و حقوق جامعه	ارائه تعاملی	پرسش درباره ظرفیت محلی
۲۰	نیاز و ظرفیت	شناخت گروه‌های در معرض و موانع دسترسی	نقشه‌برداری مشارکتی	شناسایی مانع و ظرفیت
۲۵	طراحی اقدام	مراحل مشارکت جامعه در آمادگی و پاسخ	کار گروهی	بازخورد به طرح اقدام

به نام خداوند جان آفرین

دانشگاه علوم پزشکی ایران
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی
واحد برنامه‌ریزی آموزشی
طرح درس (Lesson Plan)

اهداف رفتاری جلسه 12: سلامت روانی اجتماعی در بلایا (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- واکنش‌های روانی اجتماعی رایج را ذکر کند.
- گروه‌های نیازمند حمایت و مسیر ارجاع را فهرست کند.
- اصول حمایت از آسیب‌دیدگان و کارکنان سلامت را توضیح دهد.
- در یک سناریو، نیاز به حمایت و ارجاع را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۱۲ مدت زمان (دقیقه)
پرسش تشخیص نیاز	ارائه و گفت‌وگو	واکنش‌های معمول و نشانه‌های نیازمند پیگیری	واکنش و سازگاری	۱۵
انتخاب مسیر ارجاع	بحث موردی	حمایت روانی اجتماعی، گروه‌های در معرض و مسیر ارجاع	حمایت و ارجاع	۲۰
تحلیل پاسخ گروه	تمرین سناریو	فشار کاری، حمایت تیمی و پیگیری پس از حادثه	کارکنان سلامت	۲۵

اهداف رفتاری جلسه 13: ارتباطات خطر و رسانه (60 دقیقه)

در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- هدف و کارکرد ارتباطات خطر را ذکر کند.
- اصول پیام شفاف، به‌موقع و متناسب با مخاطب را فهرست کند.
- چگونگی بیان عدم قطعیت و مقابله با شایعه را توضیح دهد.
- یک پیام کوتاه برای مردم در شرایط اضطراری تدوین و نقد کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه 13 مدت زمان (دقیقه)
پرسش درباره خطای پیام	ارائه با مثال پیام	اعتماد، زمان‌بندی، شفافیت و مخاطب‌شناسی	اصول ارتباط خطر	۱۵
نقد متن پیام	مقایسه دو پیام	رسانه، ارتباط دوطرفه و مدیریت شایعه	کانال و رسانه	۲۰
ارزیابی پیام با معیارها	کارگاه نوشتن پیام	پیام آب مشکوک یا اختلال خدمت و زمان به‌روزرسانی	تولید پیام	۲۵

اهداف رفتاری جلسه 14: بهداشت محیط در حوادث و بلایا (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- مهم‌ترین تهدیدهای بهداشت محیط پس از حادثه را نام ببرد.
- اقدامات مرتبط با آب، فاضلاب، پسماند و اجساد را فهرست کند.
- ترتیب ارزیابی و اقدام در محل‌های آسیب‌دیده را توضیح دهد.
- برای اسکان موقت، نیازهای بهداشت محیط را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۱۴ مدت زمان (دقیقه)
پرسش درباره تهدید فوری	ارائه موردی	آثار بلایا بر محیط و اولویت‌های پایش	ارزیابی محیط	۱۵
تکمیل فهرست اقدام	مرور چک‌لیست	آب سالم، فاضلاب، پسماند و اجساد	آب و دفع بهداشتی	۲۰
بازخورد به اولویت‌ها	کار گروهی	سناریوی اسکان و هماهنگی بین‌بخشی	اسکان موقت	۲۵

اهداف رفتاری جلسه 15: بیماری‌ها و تغذیه در حوادث و بلایا (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- بیماری‌های واگیر و غیرواگیر مهم در بلایا را ذکر کند.
- نیازهای مراقبت بیماری و تغذیه گروه‌های پرخطر را فهرست کند.
- نقش مراقبت سندرومیک، غذا و تداوم درمان را توضیح دهد.
- برنامه اولیه مراقبت و تغذیه در یک اردوگاه را تحلیل کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه 15 مدت زمان (دقیقه)
شناسایی علامت هشدار	ارائه و مثال	بیماری واگیر، مراقبت سندرومیک و تشخیص هشدار	مراقبت بیماری	۲۰
اولویت بیماران نیازمند	بحث سناریو	بیماری غیرواگیر، دارو و ارجاع؛ درس آموخته کووید ۱۹	تداوم مراقبت	۲۰
برنامه کوتاه مراقبت	تمرین گروهی	نیاز غذایی، ایمنی غذا و گروه‌های پرخطر	تغذیه	۲۰

اهداف رفتاری جلسه 16: حقوق بشردوستانه، سازمان‌های بین‌المللی و جمع‌بندی (60 دقیقه)
در پایان درس از فراگیر انتظار می‌رود:

- اصول و حقوق پایه بشردوستانه را نام ببرد.
- سازمان‌های بین‌المللی و نقش آنها در حوادث را فهرست کند.
- مبانی مدیریت کمک و هماهنگی با ساختار ملی را توضیح دهد.
- پروژه خود را از منظر خطر، پاسخ سلامت و حقوق مردم نقد کند.

جدول زمان‌بندی ارائه‌ی مطالب

ارزشیابی	شیوه‌ی تدریس	رئوس مطالب	موضوع درس	جلسه ۱۶ مدت زمان (دقیقه)
پرسش کوتاه درباره اصول	ارائه و پرسش	حقوق و اصول کمک‌رسانی؛ توجه به کرامت و دسترسی	اصول بشردوستانه	۱۵
تطبیق نقش‌ها	بحث ساختاری	دفاتر ملل متحد، نقش نهادها و هماهنگی کمک	نهادها و کمک‌ها	۱۵
ارزیابی پروژه و بازخورد	ارائه دانشجویی و بحث	ارائه کوتاه پروژه‌ها و بازخورد بر پوشش سرفصل‌ها	ارائه و جمع‌بندی	۳۰